

Kulturdepartementet
Maria Jongers
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Deres ref.
17/3607-6

Vår ref.
14/838-12/DGI

Dato
24.01.2018

Uttalelse fra Språkrådet til forslag om endringer i stedsnavnloven

Språkrådet viser til brevet og høringsnotatet fra Kulturdepartementet 6. desember 2017 med forslag om endringer i *lov om stadnamn* (stedsnavnloven). Vi vil sterkt advare mot det radikale endringsforslaget som gjelder § 3 og oppheving av navnevernet for norske navn. Slik forslaget foreligger, vil det også åpne for navnebytter av en helt annen natur enn de sakene som er nevnt i høringsnotatet. Forslaget for § 3 er i konflikt med sjølve formålsparagrafen; dét gir et svært uheldig signal. Det vil være mulig å lempe på andre deler av regelverket for å komme ønsket om større kommunal sjølråderett i visse saker i møte. Vi kommer nærmere inn på dette nedafor.

Den foreslåtte endringa for § 6 er vi positive til. Det å innhente navnefaglig tilråding som også gjelder navneskikk og navnsetting, bør være ei tilstrekkelig endring i stedsnavnloven i denne omgangen. Endringa vil imidlertid kunne føre til mer arbeid i stedsnavntjenesten, og aktualiserer behovet for felles saksbehandlingsrutiner.

Navnevern, navnevalg, og navnebytte

Det er et svært uheldig signal som sendes ut dersom navnevernet i § 3 ikke skal gjelde for norske navn. Det er for så vidt godt at det fortsatt skal gjelde for samiske og kvenske navn, men samtidig skaper dette et underlig misforhold. Det er prinsipielt uheldig å forskjellsbehandle navn på ulike offisielle språk, og på lengre sikt kan det gi noen merkelige utslag. Samiske, kvenske og norske navn eksisterer ofte som parallellnavn. Skal en da kunne bytte ut det norske navnet, mens det kvenske eller samiske parallellnavnet med samme opphav ikke kan byttes ut?

Det er avgjørende å løfte fram bakgrunnen for at navnevernsparagrafen kom til. Fram til stedsnavnloven blei revidert i 2005 (med virkning fra 1. august 2006) var dette regelverket en lov om *skrivemåten* av stedsnavn. I 2005 kom det inn en egen bestemmelse, § 3 om *namnevern og namnsetjing*. Ifølge Ot.prp. nr. 42 (2004-2005) var formålet med disse nye reglene «å ta vare på eksisterande namnetradisjonar og samtidig sikre at gamle namn ikkje urettmessig blir brukte i kommersiell verksemnd, t.d. ved at eit kjent namn blir brukt på ein ny stad som ikkje har tilknytning til det opphavlege namneobjektet, t.d. for å auke marknadsverdien til den nye staden» (s. 15). I Prop. 105 L (2014-2015) er det understreka at disse reglene ikke fastslår vedtaksmyndighet, men er ei støtte for formålsparagrafen (s. 19). I revidert lov fra 2015 er overskrifta til denne bestemmelsen endra fra «Namnevern og namnsetjing» til «Namnevern». Departementet mente den gangen at ordet «namnsetjing» i overskrifta var misvisende ettersom § 3 ikke er en vedtaksregel (Prop. 105 L (2014-2015), s. 20-21):

Departementet meinte at tittelen på paragrafen skapar forvirring kring heilt sentrale formål med ei lov, nemleg å slå fast kven som har rett til å gjere kva. Framlegget til lovending var Endringar i lov om stadnamn (om høvet grunneigarar har til å fastsetje skrivemåte av bruksnamn) derfor å fjerne namnsetjing frå tittelen i § 3. Ei slik endring tilfører eller fråtek ikkje lova materielt innhald, men er klargjerande for innhaldet i paragrafen og tilhøvet mellom stadnamnlova og anna lovverk.

I lys av denne uttalelsen er det betenkelig at det nå legges fram et lovendringsforslag, der «[m]ålet er å gi kommunene større frihet i saker som gjelder fastsetting av stedsnavn, det vil si valg av stedsnavn».

Odelstingsproposisjonens advarsel om urettmessig bruk i kommersiell sammenheng er ikke et urealistisk skrekksenario. I dag eksisterer det et ikke ubetydelig press for slike navneendringer. Vi nevner et par eksempler:

- *Oslo Airport City*. Dette er planlagt som en ny bydel rett ved Gardermoen i Ullensaker kommune, og utbyggeren vil bruke (og bruker) dette navnet for å markedsføre nærhet til Oslo. Etter dagens navnevernparagraf bør navnevalget kunne påklages både ved at stedet har et eget navn fra før, og ved at Oslo er et annet sted.
- *Kristian P. Bergs vei* i Indre Fosen (tidligere Rissa) kommune. Det gamle navnet *Sørbotnveien* blei endra da Kristian P. Berg fikk veien oppkalt etter seg ved å betale for asfaltering av veien. Vi går ikke her inn på om *Sørbotnveien* faktisk er et så innarbeida navn at det skulle hatt navnevern etter § 3. Som departementet nevner i høringsnotatet, er det dessuten tradisjon for at gater og veier kan skifte navn. Poenget er at navnebytter faktisk kan skje ved denne typen kjøp.

Stridens kjerne er § 3 andre ledd, som sier at et stedsnavn bare kan byttes ut med et annet navn som har tradisjon som navn på det samme navneobjektet. Unntak kan gjøres dersom «særlege grunnar» talar for det. Dette dreier seg altså om *navnebytte*, ikke *navnevalg*. Vilåret «særlege grunnar» blei skjerpa med lovrevisjonen i 2015. Før lovendinga stod det i merknadene til denne bestemmelsen at det ikke skulle stilles strenge krav til «særlege grunnar». I forarbeidene til gjeldende lov, er det presisert at «[s]ærlege grunnar bør vurderast forholdsvis strengt» (Prop. 105 L (2014-2015, s. 21).

Vi ser at dagens regelverk kan få uheldige utslag. Det er for eksempel uheldig at det ikke er lagt opp til noen navnefaglig vurdering før saker går til klagenemnda for stedsnavnsaker. Ei navnefaglig vurdering av de kjente stridssakene i Trøndelag kunne for eksempel ha kasta lys over ulike sider ved de aktuelle navna før det blei gjort vedtak. Disse sakene har ikke dreid seg om radikale navnebytter som *Oslo Airport City*, men til dels om navneendring over tid. Navnebruk vil kunne endre seg, og det er naturlig at det oppstår *denotasjonendringer*, f.eks. at et navn overføres fra ett sted til et annet. Dette er som regel prosesser som har foregått i lang tid, og som kan ha blitt forsterka eller framskynda av ytre faktorer, typisk at navnet er tatt i bruk som navn på poststedet eller i kommuneplaner. Ikke sjelden ser man da et skille mellom generasjonene, der de eldste på et sted bruker andre navn enn de yngre eller innflyttere.

Forslag

Vi mener navnevernet må opprettholdes, og følgelig at § 3 beholdes som den er. Samtidig ser vi at det bør kunne lempes på vilåret «særlege grunnar», slik at det ikke lenger skal tolkes så strengt som det er gjort i enkelte saker. Det er ei mer foretrukken løsning enn å gi et signal om at navnevernet ikke lenger omfatter norske stedsnavn. Vi antar at dette kan gjøres ved rundskriv, og at det ikke trengs ei lovending.

Videre foreslår vi å samkjøre saksbehandlingsregler og klageadgang etter § 3. Vi ser for oss at dette kan gjøres enten ved å 1) oppheve klageadgangen for § 3, men la bestemmelsen stå for at man ev. kan klage til Sivilombudsmannen eller domstolene (vi har ikke vurdert om dette er juridisk mulig) eller ved å 2) utvide saksbehandlingsreglene til også å gjelde for saker (potensielle navnebytter) som

omfattes av § 3, og dermed pålegge vedtaksorganet en tilsvarende høringsrunde, inkludert innhenting av tilråding fra navnekonulentene, før endelig vedtak fattes.

Vi foretrekker det siste alternativet. Da må det presiseres at navnekonulentene har en plikt til å uttale seg i saker der det dreier seg om et navnebytte som beskrevet i § 3, men ikke nødvendigvis må uttale seg i alle saker som gjelder navnevalg. Ei lokal høring i forkant av at vedtaksorganet sender saka til navnekonulentene, bør i de aller fleste tilfeller avdekke uenigheter om navnebruk.

Tilråding om navneskikk og navnsetting

Vi støtter forslaget om at § 6 endres til at navnekonulentene også skal gi tilråding om navneskikk og navnsetting. Denne typen rådgiving skjer også i dag, men omfanget av den varierer en god del mellom dagens regionale stedsnavntjenester og ikke minst mellom kommunene. Potensielt kan det være snakk om mange saker, og ei slik endring vil kreve klarere retningslinjer for hvor omfattende denne rådgivinga fra navnekonulentene og stedsnavntjenesten skal være, og for hvordan kommunene må legge fram bakgrunnsinformasjon.

Stadige endringer i lovverket

Regelverket for stedsnavn har vært gjennom ei rekke endringer de siste åra, med siste lovrevisjon 2014—2015 og ny forskrift vedtatt i 2017. Det gjenstår noen viktige oppfølgingsoppgaver etter dette. Blant annet har Språkrådet hatt særreglene for skrivemåten av stedsnavn til høring fram til 10. januar i år, og Språkrådet står overfor viktige oppgaver i organiseringa av stedsnavntjenesten. At loven foreslås endra igjen, bare halvannet år etter den blei endra siste gang, bidrar til lite forutsigbarhet for innbyggerne, forvaltninga og fagmiljøet. Lovverket må få tid til å virke, og eventuelle endringer bør i denne omgangen bare dreie seg om det nødvendige. Vi mener derfor våre løsningsforslag for ei rimelig tillempling av «særlege grunnar» i § 3 bør regnes som ei god løsning for ulike parter.

Vennlig hilsen

Åse Wetås
direktør

Daniel Gusfre Ims
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

Mottakere:

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep 0030

OSLO